

Минҳожиддин Ҳайдар

Ҷчмас бўрон

Шеърлар

*Ғафур Ғулом номидаги Адабиёт ва санъат нашриёти
Тошкент—1979*

Ҳайдар Минҳожиддин.
Учмас бўрон: Шеърлар.—Т.:
Адабиёт ва санъат нашриёти, 1979С.—80б.

Минҳожиддин Ҳайдар ўз шеърларида ҳозирги замон киши-ларининг эътиқод ва интилишлари, порлоқ истиқболи ҳақида фикр юритади. Унинг мазкур тўпламига Дўстлик, Тинчлик, Муҳаббат, Инсонийлик ҳақидаги фалсафий ва лирик шеърлари киритилди. Тўпламдан шoirнинг «Дўзахдаги шайтон» номли памфлет-балладаси ҳам ўрин олган бўлиб, унда фашизмнинг қабоҳати, адолатнинг устивор муқаррар ғалабаси бадий бўёқларда акс этдирилган.

Ҳайдар М. Неугасимая буря. Стихи.

Ўз 2

X М $\frac{70403-162}{352 (04) - 79}$ 56—79—3703040200

© Гафур Гулом номидаги Адабиёт ва санъат нашриёти, 1979 й.

ТУЛПОР ИМ

Юрагим бир тулпор от—Илҳом тулпори,
Шундан юксакда кечар орзум ҳаёти.
Орзум кўки серюлдуз, соф ва зангори.
Юрагим бир тулпор от—Илҳом тулпори,
Юлдузлар чўғин елпиб ўтар қаноти.

Ҳар кимда бордир юрак—ўзга тулпор от,
Ҳар ким ният манзилин интиқ излайди.
Э воҳ, у тулпорларда турфа хил қанот,
Турфа хил қанотларда турфа хил сабот,
Менинг тулпорим эзгу уфқ кўзлайди.

Юрагим—тулпорим, сен—софликка тимсол,
Лек, тушовланиб қолма турган жойингда.
Ахир, тулпорлар яшар тулпорлар мисол,
Сен—тулпорсан йўлинг оқ, умринг безавол,
Учавер, тубанликлар қолсин пойингда!

Учавер, сарҳад билмас осмону ерим,
Не етгай ахир мудом учиб-елганга?!
Сен тирикки, манглайда қуримас терим,
Халқимнинг қалби тепчиб турган бор шеърим,
Севгим, бугун ҳаётим сенинг елкангда...
Юрагим, ҳей, тулпорим!..

1975

ЙИГИРМА ЕШЛИЛАР

I

«Чирс» этиб ёрилди тўлиққан куртак,
Ичидан ийманиб боқди навбаҳор.
Баҳорни олқишлар бир тўп ўт юрак,
Баҳорий қалбларда ажиб бир виқор.
Асли, дашта баҳор яратган шулар,
Қаҳқаҳаси шундан, мағрур ва ғолиб.
Қаранг, кўкда қуёш ҳам хандон урар,
Шу ёшлар завқидан туғёнлар олиб.
Яратмоқ ишқи-ла ёнар бу ёшлар,
Чўнки, барчаси тенг—йигирма ёшлар.

II

Фараҳбахш нурга тўлди-ю осмон,
Тонг балқди—қирмиз гул тақиб чаккага.
Муқаддас хизматдан қайтарди ўғлон
Қадрдон шинелин ташлаб елкага,
Эшикни қиялаб бир қиз боқарди,
Нигоҳида ўтли, титроқ ҳаяжон.
Йигит-чи, уйига томон шошарди,
Интиқ дийдор ила қувгали ҳижрон.
Шодлик бўлиб, севги бўлиб қайтди у,
Ахир, чақмоқ бир пайт—йигирма ёш бу!..

III

Сен аввал ўйимда яшадинг пинҳон,
Пинҳон не-не севги сатрин тизганман.
Минг қайта ёзилган битта шеърсимон,
Хаёлда расмингни минг бор чизганман.
О, қанчалар қалбда ўт ёқмадим мен,
Пок севгинг ўтида қоврилган чоқдан.
Сўнг ёрқин ой бўлиб кириб келдинг сен,
Севгим уфқига мен кутмаган ёқдан.
Букун сеники—қалб—ишк кошонаси,
Сен—йигирма ёшсан, қизчам онаси!..

IV

Кўксида буюк куч портлади эзгу,
Инқилоб нур сочди башар йўлига.
Тарих бўйи қувғин бўлган Эркни у,
«Чин Эрк бу!» деб тутди халқим қўлига.
У ўргатди бизга қутлуғ курашни,
Курашчан туғён бор эркнинг туғида.
У ўргатди бизга юртни асрашни—
Нурафшон кўзларнинг қорачуғида!
У—сенсан, руҳимдай билмаган таслим,
Менинг йигирма ёш—пахлавон Асрим!..

V

Ҳали олам ичра қабоҳатлар мўл,
Эрк бошида қилич ярқиллар мудом.

Йигирма ёшлилар, беринг қўлга қўл,
Куррани қучоққа олайлик бу дам!
Курра захмин нур-ла ювайлик буткул,
Кошкийди, бу ташвиш бўлса ҳаммада?
Йигирма ёшлилар, беринг қўлга қўл,
Замон юки турар ахир, зиммада!
Сиз—чақмоқ шиддатин тенгсиз зарбисиз,
Шеърларимнинг уриб турган қалби Сиз!..

ОНА ВА УҒЛОН

I

Уғилчасин аллалар она,
Куй сеҳрида эриб борар тун.
Қайлардадир меҳридай тошар,
Булоқларда сувнинг оқими.
Уғилчасин аллалар она...
То улғайиб куйласа бир кун—
Эзгуликлар сиғмай жаҳонга
Синдиролсин кўкнинг тоқини!..

II

Бедор бешик тебратар она,
Бешик ичра тиг ҳам кўзмунчоқ.
Кўз тегмасин сенга, йигитча,
Жинлар холи қўйсин эшигинг.
Бедор бешик тебратар она...
Тигни олгил сен улғайган чоқ,
Кўзмунчоқдай асра «жин»лардан
Она-Ватан—Олтин Бешигинг!..

III

Оймомони кўрсатар она,
Гўдаккина талпинар хушҳол.
Балки ўйлар: Ой—онажони

Тандир ичра унутган бир нон.
Оймомони кўрсатар она...
Уғлон, ўсиб сен топсанг камол—
Ой юзлигинг изла зафардан,
Ботир бешаън бўлмас ҳеч қачон!..

IV

Эркалатар ўғлини она,
Кўзичоғи қиқирлар қувноқ.
Онажонин ҳаётга шайдо—
Меҳрин сезиб олсин гўдағи.
Эркалатар ўғлини она...
Майли, бир умр ҳаётга чанқоқ,
Эрка ташна, исёнкор руҳ-ла,
Ёниб турсин ўғлон юраги!..

V

Уғлин бошга кўтарар она,
Завқига тор келади олам.
Қарз бермоқ-чун у қуёшга нур,
Бошга қўймиш ҳаёт шамини.
Уғлин бошга кўтарар она...
Юлдузларга қўйганда қадам,
У ҳам майли, оналарсимон—
Бошга қўйиб юрсин Заминни!..

1971

СУВОРИЙ

Сайёралар базмига турибди мафтун,
«Фалак» аталмиш ўшал биллурий маъво.
Кун ила тун саҳфасин очаркан гардун,
Кўзгудаги келиндай аксланар дунё.

Хаёлан юлдузларга бўламан ёндош,
Тасаввур кўзгусига термуларман лол.
Қаранг, фазо қўйнида ярқиллар қуёш,
Теграсида Еримиз парвона мисол.

Йўқ, Замин эмасдир ул—саркаш от гўё,
Елиб борар фазонинг чексиз йўлида.
Тинмайин елиб борар мовийлик аро
Ва лек унинг жилови Инсон қўлида.

Эй, сен, Инсон—суворий, қайга борурсан,
Сени йўлга чорлади не қутлуғ сафар?
Жимжит фалак қўйнига сурон солурсан,
Жимжит фалак қўйнида ғолиб, музаффар!

Кўпкари тўдасига ё солдингми от,
Соврундор бормоқдасан энди сен эса.
«Қиз қувди» пойгасида суюк паризод,
Ёки инъом этарми оташин бўса?!

Ё машъум жанггоҳми ул гумбази даввор,
Ҳилол ҳам ё бешараф синган бир қилич?!
Сен эса майдон ичра елдириб тулпор,
Асабий бормоқдасан дилда бир ўкинч.

Қаҳқашон ичра тўзғиб турар нурли гард,
Балки унда ўчмаган сен солган излар.
Фотиҳлик солдими ё руҳингга дард,
Оч нигоҳингга сингар олис юлдузлар.

Қўксингни кемиргандай ўтли бир армон,
Юлдузлар ёнишига боқурсан чанқоқ:—
Ё эҳром гумбазида маъданларсимон,
Истайсан тиф учи-ла қазғилаб олмоқ?!
Қўй, маъсум юлдузларни чўчитма ногоҳ,
Тут машъум хаёллардан ўзингни нари.
Қўй, асло тулпоринг ҳам кўрмасин жанггоҳ,
Етакла уни ёрқин кенгликлар сари.

Сен эзгулик жарчиси бўлиб кез олам,
Довруғинг юлдузларга то бориб етсин.
Инсон кушандалари—разилликлар ҳам
Тулпоринг туёғида янчилиб кетсин.

Янчилиб кетсин барча беном разолат,
Томирларга тош бўлиб чўккан азоблар.
Пора-пора бўлсин ул беруҳ хиёнат,
Ҳам ялтоқлар юзига тортган ниқоблар...

Шунда ғубор—кўзларга ҳадик солмагай,
Руҳий олам ҳам бўлиб қолмагай ғариб.
Шунда эрта етилган нахш олмадай—
Буюк Коммуна тонги отар товланиб.

Келиб қўнар юлдузлар шунда бошингга,
Сени Қуёш қучмоққа ёзар қулочин.
Сирлар сирини сўйлар сенинг қошингда,
Шунда, Инсон, суворий аталурсан чин!..

Хаёлан юлдузларга бўлдим мен ёндош,
Тасаввур кўзгусига бир зум боқдим лол.
Қаранг, фазо қўйнида ярқиллар Қуёш,
Теграси узра Замин парвона мисол..

1973

ҚИШЛОҚ ТОНГИ

Туннинг қора кўзи ёришар майин,
Заррин киприклари пирпирар аста.
Булбул ҳам оҳиста чалади найин,
Тўрғай юрагига тушади ларза.
Хўрозлар қанот-ла чалишар чапак,
Қадимий қўшигин бошлашар узун.
Улугнор¹ суви ҳам ларзакор, сергак,
Бир келинчак унда чаяркан юзин...
Ана, онам ширин ўйларга толиб,
Бошга дол қўндириб кўҳна нимчасин:
Сездирмай супураар ойнадай қилиб,
Укажоним севган қизнинг кўчасин.
Олов рангин ҳўплар тандирларда нон,
Ҳу бир қуш боласин зап ардоқлайди.
Ҳовли саҳнида бир лорсилдоқ жувон,
Қулочлаб келида шоли оқлайди.
Бир мўридан чиқар қоп-қора тутун,
Бўй терак бўйнига қўлин солгани.
О, ёдга тушди, шу тутундай бир кун
Қора сочлар бошим боғлаб олгани...
Майингина эсди юмшоқ бир шамол,
Хуш бўйин таратди тўлин ҳандалак.
Эҳ, юрак тушмагур, сапчиди хиёл—

¹ У л у г н о р—дарё номи.

Пайкалда дарз кетгач бир шакарпалак.
Новвотдай эрийди ҳисларим куйдан,
Қоғозга томчилар меҳрим нектари.
Ача, катта-кичик чиқиб уй-уйдан
Йўл олишар кўм-кўк пахтазор сари...
Сўз-ла чизолмадим қишлоғим, расминг,
Қўйнингда келаркан оппоқ тонг отиб:
На мен Моний, на мен Беҳзодман асли.
Ҳуснингга боқурман суратдай қотиб...

1970

ҚУЁШ ВА ҚИЗЧАМ

Зар тўкади Қуёш жоми,
Нурга ҳимраниб қизчам,
Қуёш билан қувнашар,
Қизчам ширин «аччаломи»
Ташвишларим ушатиб
Руҳга қувонч улашар.

Қуёш ҳам қизчамга ўхшаш,
Туннинг юлдузларини
Териб-териб қочади.
Юлдузлардан жамлаб оташ
Жажжи қизчам бошидан
Қундуз қилиб сочади.

Қизчамга жўр Қуёш кулар,
Зар кипригида замин
Илиниб турар ёввош.
Шу Замин илиниб турар,—
Бамисли, қувноқ қизчам
Кипригида балққан ёш.

Ҳай, Қуёш, ёш тўкма ҳеч,
Ул меҳринг гулханидан
Нур бер, Ўт бер, Қувонч бер!
Йўқ, Қуёш, сен ёш тўкма ҳеч,

Зар кипригингдан ёшдай
Юмалаб кетмасин Ер!..

Бунга-ку йўл қўймас башар,
Юртим тинган сувдай тинч.
Қизчам қувноқ, бирам шўх...
Қаранг, кўкда Қуёш ёнар,
Ул Қуёшни ёндирган,
Оламга нур ёғдирган,
Қизчам кўзида қора чўғ...

Кундуз боқар экан кулиб—
Борлиқ ичра нур китоб
Гўё очиқ турибди.
Ул китобга мазмун бўлиб,
Қуёшнинг нур боғида
Қизчам яйраб юрибди...

1976

«ЗИЖИ ҚҰРАГОНИЙ»

Бир уйнинг тоmidан нарига ҳали
Қадам қўймагани ўшанда Инсон.
Дин-ку бандаларга бўлиб тасалли,
Тангри қароргоҳи саналган осмон.
Илмдан нарвон ясаб Улуғбек, чўнг, шан,
Узатди Арш-Аъло қадар қўлларин.
Қўк тўла юлдузлар чўғи юзидан
Пуфлаб ташлади у бидъат кулларин.
Осмон келин уйи янглиғ ясоғлиқ,
Қўзга жозиб қуяр нурлар басма-бас.
Бир-бирига меҳр риштаси боғлиқ
Юлдузлар оламда уйғотар ҳавас.
Қўз ўнгида чин тус олиб афсона,
Ўрганди юлдузлар томир уришин.
Қай юлдуз қай юлдуз учун парвона,
Ўрганди улар қай тартиб юришин.
Сўнг, осмонни этиб бир варақ қоғоз,
Юлдузлар қомусин чиқди у чизиб.
Мана, салкам олти асрки, устоз
Чизигидан улар кетмаслар чиқиб.
Юлдузлар айланар шундай ҳар соат,
Унутмай Улуғбек номини сира.
Банди-да, юлдузлар ахир тоабад,
«Зижжи Қўрагоний» жадвали ичра...

1978

ОЛТИН ГУЛ

(*Ованес Шероздан*)

«—Қайдадир у кумуш далали диёр,
Қайла олтин гуллар дуркун маскани?»
Дейман: «Уша тупроқ—саҳоватга ёр,
Олтин гуллар тўла—менинг Ватаним!»
«—Қайси бир юракда очилар нарғиз,
Муҳаббатнинг сўнмас тимсоли бўлиб?»
«—Ул жонли гул—менинг юрагим, ҳай қиз,
Гулкосада ишқим турибди тўлиб!»
«—Не куч ул—ўлимни енголган фақат
Ва қалбларга нақшин бўлиб ўйилган?»
Мағрур ҳайқираман: «У соф муҳаббат,
Дўстлик—дилга ёмби бўлиб қуйилган!»
«—Қайси бир ўлканинг олтин баҳори,
Инсонлар бахтини этолган чаман?»
Дейман: «Уша баҳор—юртим баҳори,
Менга насиб этган ўшандай Ватан!..»

ҚАНОТ

«Чумоли ўлимига яқин қанот чиқарар».
(Шарқ ҳикмати)

I

Маҳкам боғлаб белин чумоли,
Ризқин ташиб ўтар умрбод.
Яқинлашгач ҳаёт заволи,
Мўъжизавий боғларкан қанот.
Сароб инъом этган туғандай,
Қолдирмоқчи ё ойда изин?!
Ё юлдузлар туюлиб дондай,
Термоқ бўлар фалакдан ризқин?!
...Хўб келару дунёга, ҳайҳот,
Парвоз билмай ўтар бу қанот!..

II

Она кўкси томон талпинар,
Кўз ёшдаин бир покиза қалб.
Жажжи жонни ул ой ҳам имлар,
Учиб кетган пуфакка ўхшаб.
Илк талпиниш—илк орзу эди,
Орзуларки, гулга ўхшаган.
Қўлда букун борлиқ тизгини,
Орзуларда орзу ушалган.
Орзуларда—улғайиш, ижод,
Инсонга-ку орзулар—қанот!..

III

Орзуимда кўз очди бир қуш,
Шеър машқимда—жажжи полапон.
Сабоқ бергум Ҳаётдан дилхуш,
То оғушга олгунча осмон.
Уша осмон—одамлар қалби,
Унда учмоқ, ҳазил гап эмас,
О, қушгинам, қалбларга рости,
Ўз қанотин олиб кирса, бас!
Қанотларда—самовий сабот.
Зотан, думдир—бепарвоз қанот!..

1973

Т О Ё Л А Р

Азалдан тош бўлиб яралмаган тоғлар,
Йўқ, азалдан унинг бағри бўлмаган тош.
Замин томирида қон бўлган бир чоқлар—
Юмшоқ баданида ўрмалаган қуёш.
Куч-қарорат бўлиб туғилгандир ўзи,
Ялмоғиз вулқонлар, рост, азмида турган.
Гоҳ у куч кўрсатиб, ўзгартиб ер юзин,
Ташна саҳроларда тенгсиз денгиз қурган...
Асранг, уни кўздан, ҳасад-ла қарашдан!
Йўқ, тоғлар тош бўлиб яралмаган азал,
У оташ бўлиб ер остида яшашдан,
Тош бўлиб ёруғда яшашни кўрган афзал!
Азалдан тош бўлиб яралмаган тоғлар...

1966

ВАТАНГА ҚАЙТИШ

Дил узиб кетолмади юртидан Бобир,
Э воҳ, чорасиз қолган шердай аламнок!
Туққан юртидан бўлса қувғинди ахир,
Қайси бир буюк қалб ҳам бўлмайди чок-чок?!

Изтироб алангаси борлиғин олди,
Бошда Темурий тож ҳам туюлди ётдай.
Кетди Бобир ноилож... юрти-чи, қолди—
Суворидан айрилган бир тулпор отдай..

Бошидан ҳумо қушдай учиб кетди бахт,
Юртига омода жони кезди фироқда.
Насиб этса ҳам ўзга юртда буюк тахт,
Қолиб кетганди қалби Она-тупроқда.

Фақат.. Она-юртига келди у қайтиб,
Шоҳона мисраларда шоҳ фикр айтиб...

1974

ЭЙ, МЕНИНГ ЖАРРОҲ ДЎСТГИНАМ...

Олам меҳварининг пультада инсон,
Лазерлар—ақлдан сачраган учқун.
Чўнг сирлар ҳам маъбад бир оғушсимон
Заковатга кўркин кўз-кўзлар бу кун.
Газеталар—тонгги оққушлар гўё,
Оппоқ қанотларда келар хушхабар.
Титроқи эфирнинг тиллари бурро
Чақин ҳовучида елар хушхабар.
Инсон табиатнинг эмас-ку қули,
Йўқ, заковат мангу тушмас йўрғакка!
Асрлар етмаган табобат қўли
Етиб бормиш букун сирли юракка!
Қадимдан юрак—ишқ тангрисига тимсол,
Бўлган ақлу жоннинг қутлуғ маскани.
Юрак қаршисида лол қолгандир, лол—
Буюк заковатнинг кўҳна ватани¹
Гален ўн беш аср мўъжаз кафтида
Тиббиёт илмидан очган эди фол.
Э воҳ, Сервет ёнган гулхан тафтида,
Муз қалбин тоблаган Калвин бемалол².

¹ Қадимги Греция кўзда тугилади. Греklar юракни ишқ тангриси, ақл ва жоннинг қутичаси деб билганлар. (Изоҳлар муаллифники).

² 1553 йил 27 октябрь куни Женевада инквизация протестант диний таълимотининг асосчиси—Калвин ҳукми билан Сервет юрак фаолиятини реал акс этдирган китоби учун гулханда куйдирилади.

Юрак асрорин ғунчадай тутган,
Наҳот ғунчаларнинг бўлмас кулмаги!
Наҳот жарроҳларга умид бахш этган,
Уқ еган оҳунинг битган юраги!
Шунақа, инсонга гоҳ берган сабоқ,
Ёввойи аждоднинг сулув бекаси!
Инсон изланишдан толмаган бироқ,
Уз юрагин бўлмоқ учун эгаси..
Эй, сен—асрдош, эй, жарроҳи оқил!
Қалтис, гулдай касбинг қўйди ўйлатиб.
Хаста юракларни сен юлқиб олгил,
Энг пок, соғломидан қўйгил ўрнатиб!
Хаёлан ҳолатинг этмоқдаман ҳис,
Уйчан чимрилибди қошларинг тоқи.
Аждодлар орзуси кетмагай беиз,
Ворислар ишида умри ҳам боқи.
Кўряпман ҳаётга меҳр қўйганинг,
Кўнглинг ҳатто гулга тиг ургил, демас,
Ва лекин кафтингга қўйиб сўйганинг,
Олтинқўлнинг қайин анори эмас!
Йўқ, анор сувимас кўкка сачраган,
Қон у—томчисида ишқ нафаси бор.
Кафтингда ярадор қушдай патраган,
О, юрак-ку ахир, эркгўй, исёнкор!
Анор ичра қизлар ҳолига боқиб,
Тақдирни кўрганди Вайсий тутқунда.

1 Оҳу юрак мускулида битиб кетган ўқнинг топилиши (XVI аср) олимлар ўртасида «юрак жароҳати даволаниши мумкин» деган буюк изланишнинг бошланишига сабабчи бўлган.

Сен-чи, ул юракдан туйнукча очиб,
Асринг жароҳатин кўряпсан унда.
Йўқ, ундан олганинг—на ҳис, на туйғу,—
Инсонлар юракка отган қўрғошин...
Нечун ўйга толдинг, кўзларингда ғам,
Нечун кипригингга илинди юлдуз!?
Қўйгил, ташвиш тортма, жарроҳ дўстгинам,
Асринг-ла шунчаки келдинг юзма-юз...
Қўй, мен ҳам асримдан қилмай шикоят,
Ҳиссизлардан яна бошламай гина.
Сенга атаганим ойдин бир ният,
Ўз ишингга сен ҳам кўмил жимгина...
Эй, сен—асрдош, эй, жарроҳи оқил!
Қалтис, гулдай касбинг қўйди ўйлатиб.
Қора юракларни сен юлқиб олгил,
Энг пок, соғломидан қўйгил ўрнатиб...

1971

БУҒДОЙ ДОНАЛАРИ

Буғдой доналари ётдилар мудроқ,
Ва ё қиш қаҳридан ўйларга толди?!
Ҳамалдан кўксига тушди-ю титроқ,
Қулоғидан нурлар тортқилаб қолди.
Қуёш ипагига чирмашиб маҳкам,
Майсаси уфққа олди йўлларин.
Эркаланиб қуёш бўйнига бир дам,
Солмоқчи бўлганди нозик қўлларин.
Гоҳ гармсел, гоҳо димликдан чанқар,
Ҳаётнинг кўп аччиқ-чучугин тотди,
Тутиб ағёр учун қўлларга ханжар,
Ҳаёт нағмасидан бошлари қотди..
Чаптаст ўроқчилар ёприлиб дарров,
Ўроқ тортишдилар танаси томон.
Устига от солиб, янчиб беаёв,
Ҳам сомон айлашди, ҳам айлашди дон.
Қанор оғзин бўғиб қўйдилар бир-бир,
Синамоқ бўлдилар буғдой бардошин.
Эҳ, майин ун бўлмай на қилсин ахир,
«Бошида юргизгач тегирмон тошин..»
Бир қиз муштлаб-муштлаб ҳамирин қориб,
Ёпиб қўйди олов тандирга, ҳайҳот!
Қарангки, сўнг чоғда ҳам у нон бўлиб,
Улашиб кетибди Инсонга ҳаёт!..

1971

Х И Р М О Н

Кўк кунгурасига ёйилар гул ранг,
Миллиард чаноқлар ичра отар тонг.
Беҳудуд далалар қўйнида, қаранг,
Чаноқлар кафтидан тошиб ётар тонг.

Тонгга чаноқлардай кўксим очаман,
Оқ тонгга қоришар оппоқ ўйларим.
Йўқ, чаноқлар эмас, тонг ҳовучлаган,—
Меҳнаткаш халқимнинг бахткаш қўллари!

Оқ тонг ҳовучлайди қимирлаган жон,—
Толиб қулагунча қасридан Қуёш.
Оқ тонг ҳовучлар то қорайгунча қош.

Халқим кўтарган шу муаззам хирмон—
Наздимда, юз тутиб ул қуёш сари,
Оқ либосда боқиб турган Ер шари!..

1973

ҚҰЛ ВА ИРМОҚ

—Айт-чи, томирингда не қудрат пинҳон,
Мудом илгарилаб кетурсан, Ирмоқ?
—О, бунчалар содда бўлмасанг, Қўлжон,
Кўряпсан-ку, ортда суянчиғим—Тоғ!..

1975

Ч Е К С И З Л И К

Худудсиз коинот гумбази аро,
Кезар кўзларимнинг чақин нигоҳи.
Фазо-чи, чегара билмайди, гўё—
Митти юрагимнинг чексиз даргоҳи!
Нигоҳимда учган кўзларим нури,
Минг-минг юлдузларни кезиб юрибди.
Бизлар-чи, бир парча дунё мафтуни,
Чексизлигин юрак сезиб турибди.
Гоҳ оддий кўз билан ўлчаб дунёни,
Деймиз, шудир унинг басту камоли.
Забт этдик-ку дея сирли самони,
Шодон қийқирамиз гўдак мисоли.
Йўқ, шу бир парчамас курраи олам,
Бир тутамгинамас саҳоватли нур.
Қайдадир бор балки ўзга замин ҳам,
Қайдадир бор балки ҳаётий сурур.
Тиғ нелигин унда, балки билишмас,
Беминнат нурда юз чайқашар фақат.
Юракка ҳам ортиқ жабр қилишмас,
Балки ундадир биз ўйлаган жаннат!?
Балки одамлари—мисли фаришта,
Бўғриққан қон исин тутмас хумори.
Балки буюкларга топинмас сира,
Пайғамбарлар юрар одам қатори.
Балки гуноҳлардан холидир бутун,

Заҳри ғараз бўлмас дўстлик жомида.
Қимлар мўрисида бурқсиган тутун,
Балки тентимайди ўзга томида.
Эзгу бир тушсимон ҳаёт ҳам масрур,
Қиши ризқи этмас ўзгага насиб.
Балки, тилларида топилмас қусур,
Одамийлик эса, энг олий касб.
Балки...

Зарраларда кўз очган Ҳаёт,
Даҳшат гирдобида турар беаёв.
Балки биз—Ерликдан кутмоқда нажот,
Прометейдан биз ҳам кутгандай олов.
Балки, чин буюкмиз, ўйлашимизча:—
Бизлар—йигирманчи аср Одами!
Ростдан Ойга етди, сўйлашимизча:—
«Қичик бир одамнинг катта қадами!»
Инсонга-ку Замин Онадай улуғ,
Чиндан саждагоҳ ҳам шу олтин бешик.
Олам ҳам турфа хил сирларга тўлиқ,
Эндигина уфққа очилди эшик.
Қимдир бу эшикдан уфққа ташлар кўз,
Ой-юлдуз олтиндай туюлар балким!?
Ой нима деган гап, Миррихдай юлдуз
Иштиёқи билан яшаса халқим!
Тасаввур кўзгуси ёришди бир дам,
Хаёлимга сингди оловли излар.
Мевали дарахтдай туюлди олам,
Ғуж-ғуж ҳосили: Ой, Қуёш, юлдузлар.
Бизнинг сайёра ҳам бир олмасимон
Омонатгина турар унда илиниб.

Олмадай кўксини қанчалар замон
Зулму ситам қурти ётган емириб..
Халқимиз ёр бўлди унинг бахтига,
Кўксин фасодлардан этолди халос.
Ўт қўйиб у зулму зулмат тахтига,
Солди Коммунистик замонга асос.¶
У замон—имондай покдомон, ўктам,
Саховат қуёши порлар кифтида.
Данко юрагидай у чоқ, сайёрам,
Сен ҳам нурланасан олам кафтида.
Шунда юлдузларни олар ардоқлаб,
Кўкси узра меҳринг—нур шалоласи.
Гўёки: жаҳонни олгандай боғлаб,
Ўзбек пахтасининг битта толаси..
Бар урмоқ бўлиб кўк тоқига гоҳо,
Қўй, кезма, ўйларим, осмон-фалакда.
Йўқ, чеку чегара билмагай дунё,—
Чекланиш билмаган мағрур юракдай!..

1969—1970

Ш А М

Сокингина хона—сутдайн оппоқ,
Шамнинг чехрасида парпирар оташ.
Олов чехралар-ку азалдан шундоқ—
Шўх парвоналарга бўларкан талаш..
Бир қиз кашта тикар хонада тинмай,
Юрагин каштага қуяр эритиб.
Шўрлик шам-чи, оппоқ тонггача сўнмай,
Тураркан шу хона қўйнин ёритиб.
Асли шам эзгулик йўлида ёниб,
Туннинг қора сочин оққа бўяркан
Ҳам, ўтган кундан бир сиқим нур олиб
Янги кун тонгига улаб қўяркан...

1970

САҲНАДА

(Хронологик шеър)

Саҳнада дўппидай айланар дунё,
Минг бир рангда чирой очар фасллар.
Тарих терс буралган соатдай гўё,
Қайтадан жонланар ўтган асрлар.
Ана, от чоптириб келар Искандар—
Уруш тангрисининг эрка фотиҳи.
Енгилмас руҳини енгди бу сафар,
Юртим сулувининг чақин нигоҳи.
Доро-ку бир чўпон мардлигин кўриб,
Ҳатто жон асрарга топмади илинж.
Жалолиддин дарё ортидан туриб,
Қаранг, Чингизхонга ўқталар қилич...
Саҳнада дўппидай айланар дунё,
Минг бир рангда чирой очар фасллар.
Олти аср ордан меъмордай гўё,
Қаддини ғоз тутиб турар қасрлар.
Навоий назми-ла зулмга отар тош,
Бобир кўз ўнгида ул Она шаҳар.
О, Отелло рашкка беролмай бардош,
Ишқ тўла кўксига урмоқда ҳанжар.
Бруно илм шамин ёқмоқ йўлида,
Гугүртдай ёнмоққа етган бардоши...
Йўқ, Шамси Анвармас фалак қўйнида,—
Қатағон дорида—Машрабнинг боши!
Ана, Скобелев—бир итфеъл генерал,

Шийпанглаб марказга мактуб йўллар ул:—
«Қилич-ла Фарғона ишин этдим ҳал,
Кул бўлғай Андижон ҳам келгуси йил...»¹
Саҳнада гумбурлар момақалди роқ,
Ўт тили тилкалар булутлар кўксин,
Инқилоб оловин гурлатиб шу чоқ,
Олов ҳалқасида кўринар Ленин!
Ўт қўйди у кўҳна олам уйига.
Киборлар дунёси топдилар барҳам,
Ҳатто ёниб кетди Осиё бўйнига
Столипин таққан манфур галстук ҳам...
Саҳнада дўппидай айланар дунё,
Минг бир рангда чирой очар фасллар.
Замон ҳам ўзгарди бамисли рўё,
Истиқболга хушрўй боқар насллар.
Шукрим, манглайга толе экан ёр,
Қуёш қадар етди Бахт ашуласи.
Ўзбек қизи юзин этди лолазор,
Ҳамза ёққан минглаб чачвон шуъласи.
Юртим ҳусни тонгги ғунчадай кулди,
Ёт кўздан асради тинчлик қалъаси
Ва лекин тумшуғин суқмоқчи бўлди,
Ваҳший деб аталган фашист галаси.
Халқимга-ку Ватан—бамисли кўздек,
Киприк бўлиб гарддан асрайди ҳар чоқ.
Ана, Рейхстаг узра фарзанди ўзбек,
Кантария сари узатар байроқ...
Саҳна ичра янграб бахтиёр кулгу,

¹ Тарихий факт.

Мунча кўзга яқин қаламқошлиги?!
Эҳ-ҳе, ўзимизнинг тенгқурлар-ку бу—
Олтмишинчи йиллар—олтин ёшлиги!
Сеҳрлангандай қотдим ёқамни ушлаб,
«Баҳор» қизларининг шўх хандасига.
Уйинчи қийворса Валя, не ажаб,
Бир ўзбек йигитин чирмандасига!?!
Юрак туғёнлари ортиб зиёда,
Мени саҳна сари етаклайди чин:—
—Эҳ, келмаганмиз-ку ахир дунёга,
Фақат бўлиб оддий бир томошабин...

1970

1 Ўзбек Давлат «Баҳор» халқ рақс ансамблининг моҳир раққосаси Валентина Романова кўзда тутилади.

ҲАЁТ

Жим!

Кўзи ёрияпти аёлнинг...

Жим!

Жим!!

Она-Ер, меҳварингда қотиб қол бу он!
Ҳаёту мамот жанги борар бетиним,
Қил устига омонат турибди-я жон.
Гўдак чинқирди...

«Янги меҳмон» овози...

Бу—«Мен, Ҳаётга келдим!» деб бонг урмаклик.
На Онанинг,

ёришди туннинг ҳам кўзи,
Тонгнинг қўлида оппоқ нурдан йўргаклик.
«Гўдакнинг йиғиси-да:

ёмғир бирпасли»,

Гунча тухмидек муштин тугиб олибди.
Наздимда, анов митти панжалар асли,
Она ҳуснидан жиндай юлқиб олибди...
Дардни унутган Она.

Жилмаяди шод,

Юрак парчаси сари ташлаб кўз қирин.
Шу-да, Ҳаёт дегани.

Сеҳргар Ҳаёт:—

Тўлғоқдайин аччиғу гўдакдай ширин...

1974

ТАҚЛИД ВА ЗАКО

Одамлар табиат чиройига тақлид қилиб расомликни, боларига тақлид қилиб қуришни, ўргимчакка тақлид қилиб тўқишни, булбулга тақлид қилиб мусиқа чалишни ўрганганлар.

(Демокрит)

Борлиқ китобида ҳассос табиат
Яратмоқ илмининг Бош сарлавҳаси.
Шу устивор даҳо, шу тенгсиз қудрат,
Асли, тангриларнинг ҳам илоҳаси.
Не-не даҳшатлардан ҳовучлаб жонин,
Инсон қолган икки йўл орасида.
Гоҳ кўриб табиат танқис чиройин,
Чизиб олган уни кўз қорасига.
Тўқиш пири эмиш, ҳийла тори-ла
Ўлжага тўр ёзган қадим ўргимчак.
Қаноту думликлар қилмиш—кори-ла
Инсон ҳаётига бўлмишлар ўрнак.
Уларга-ку тақлид қилгани шаксиз,
Инсонга устоздир жонзодлар кўпи.
Рост, бу борада Сиз қанчалар ҳақсиз,
О, қадим башарнинг чўнг файласуфи!
Ўша тақлидлардан илк ҳаёт йўли,
Юксалиб боргандир пояма-поя.
Шундайин тақлидлар эмасми, асли,
Буюк ақлларга бўлолган доя!?
Ақл-чи...

Тақлидни рад этган буткул,
Деб: «Тақлид—ўзига қазгай қабрини».
Коинот кўксига ларза солган ул,
Илк бор кашф этганда Инсон қалбини.
Сўнгра кашф этди: ШЕЪР. МУҲАББАТ.
БАТАН.

(Булар учун тақлид бегона мутлоқ).
...Бугун-чи, ақлга борлиқ бериб тан,
Бир шогирддай ундан тинглайди сабоқ.
Оқ капалакдай ҳу, юлдуз урар бош,
Тасаввурнинг улкан доирасига.
«Қиттак ўчоғига ўт қалар» қуёш¹
Ақлнинг қайси бир ҳужайрасида.
Лек, шундай ақлни қолдириб доғда,
Қирғинни ўрганган инсон инсондан.
Думликларга тақлид—қалб-ку қаёқда!?
Завқ олган у ноҳақ тўкилган қондан.
Қанот боғлаб кимдир кўзлайди юлдуз,
Коинот бағрига ташлаб оташлар.
Кимдир ул ўргимчак мисоли ҳануз
Эрк мулкига макр тўрини ташлар.
Ахир, Гитлер ўтда ёнса не ажаб,
Бу—қонхўрга тақлид учун бир жазо!
Тақлид, муҳаббатдан қўй, сен очма гап,
Бир пок қалбда очгум мен янги дунё.
Қўй, дўстим, тўқима сен ҳам тақлид шеър,
Боланг томирида оқсин ўз шавқинг.
Мисралар эгатин очгил тўкиб тер,

¹ Асқад Мухтордан.

То шарқираб оқсин унда ўз завқинг.
Бетақлид Инқилоб ёлқинин ёқиб,
Йигирманчи аср нимчорагида,
Ахир, халқим қўйган ол байроқ тақиб
Муаззам Ер шарин нақ юрагига!
Билдим, бир сайёҳдай дунёни кезиб,
Ватаним, танҳосан мисоли Она.
Заминда бетақлид чиройинг кўриб,
Сенга фарзандликдан айтдим шукрона.
Тафаккур излангай асло тўхтамай,
Чанқоғига—ҳалол манглай теримиз.
Қаранг, чаноқдаги лўппи пахтадай,
Заковат кафтида турар Еримиз!..

1976

С У З

- Доно наздида: Олмос. Одатда мисқоллаб ишлатилар олмос.
- Мардлар наздида: Эзгу қасам.
- Сиёсатдон наздида: Қалқон. Гоҳ жаҳонгир қилич.
- Севишганлар наздида: Висол. Сукунатни синдириб турган қўш юрак саси.
- Қимсалар наздида: Пул! Пул! Пул!..
- Товламачи наздида: Хиёнат!
- Чақалоқ наздида: Она сути каби муқаддас оппоқ тонг.
- Қотил наздида: Бегуноҳ тўкилган қондан завқ.
- Она наздида: Қутлуғ тупроқ иси. Садоқатдан қалқони бўлган Севги. Чақалоқ юраги уриб турган алла.
- Шоир наздида: Мангулик қолипига қуйилган лаҳзалар.

КУРАШ

*(Андижонлик машҳур Замчамат полвон Мулла
Мамнун ўғли хотирасига)*

Қатта бобом кураш-ла кўп юртни кезган,
«Пир» деб билганлар уни полвонлар зоти.
Елкаси ер искамай умр ўтказган,
Курашларда кечгандир унинг ҳаёти.
Юрт-маҳалла, қон-қардош, жонажон ўртоқ
Шаъни деб кураш тушган бобом ҳар дафъа.
Рақибга чаптастликдан берганда сабоқ,
Бир пиёла чойдайин қалқиган давра.
Бобом истаган на шон, на бир буюклик,
Курашларда ушалган орзу-армони.
Бугун-чи, бобомга бахш этган тириклик,
У мудом юксак тутган «полвон» унвони.
Менимча, шеърият ҳам шу курашсимон,
Курашки, зид қутблар синашурлар куч.
Бу майдон ичра кураш кетар беомон,
Ўту сув бир-бирига келган каби дуч.
Чин шеърият имондай покиза қолган,
Кўчса-да қабоҳатнинг машъум сурони.
Аслида-ку, шеърият ажратиб олган,
Думликлар дунёсидан қутлуғ Инсонни.
Лек, Инсонлар тенгликни билмади асло,
Беш панжа бўлмагани каби баробар.
Биттага кенг, иккита учун тор дунё,
Торайиб борди кўзлар қораси қадар.
Шундан, кураш бошланди бу ҳаёт ичра,

Аросат ичра қолди азалий қисмат.
Шундан, ҳақ ноҳақ ила келишмай сира,
Чин курашга айланиб қолди шеърият.
Қимларнинг қалби учун ниқоб бўлди дин,
Тангри бўлиб кимларга фатво берди ирқ.
Шухрати олам тутди кимлар қиличин,
Маслаклар қопқонига тушиб қолди эрк.
Ҳикмат бор: «Эрк туғилар қўллари бойлоқ,
Курашларсиз у озод бўлмагай асло...»
Асли, шеър ҳам озодлик лашкари ҳар чоқ,
Курашгай башар эркли бўлмагунча то.
Бу майдонда шеърларим ҳам бир курашчи,
Бобо касбин ўзимга нечун кўрмай эп?!
Шеърларим томирида кураш бор, гарчи:—
Шу Коммунистик дунё сиҳатлигин деб.
Шеърга ёқар курашда шерга ўхшашлар,
Элимда мард полвондай шеър ҳам суюклик.
Зеро, шундай муқаддас эзгу курашлар,
Шеъриятга бахш этар мангу тириклик!..

1975

М Е З О Н

(Ҳожиакбар Камол ўғлига)

Тўлқиндан сачраган қатрадай гоҳо,
Сукунат қўйнида қолурман маъюс,
Ўзим билан ўзим қолганда танҳо,
Шу чоқ ақлим мен-ла бўлур юзма-юз.
Умрим саркитобин варақлаб кетар,
Чиғириқдан ўтар ҳар битта ишим.
Буюклик не?.. Ҳатто насиҳат этар,
Қилич дамида йўл топиб юришим..
Ишчи болғалардан кўчган учқундай,
Гоҳ сокинлик сари йўлни соламан.
Бўлсам сукунатга шўнғиб кетгудай,
Ўз қалбим-ла тўқнаш келиб қоламан.
Дер: «Ўтли севгингни дил ойнасига
Нақш этиб ўйдими ул пайваста қош?
Ёмби туйғуларнинг соф қуймасига
Қўшиб қўймадингми бирор оддий тош?..»
Гоҳ жанггоҳдан чиққан ҳорғин аскардай,
Жимликка етаклар мени толғин куч.
Дил жиндайн бўлса ором истардай,
Келиб қолурман ўз виждонимга дуч.
«—Ҳей, Ақл, қўйнингда ҳужайралармас,
Ул—икки миллиард ёнгувчи чироқ.
Қанчасин ёқдинг у сен ушбу нафас,
Қанча кўнгил уйин этолдинг порлоқ?..»
Сўнг, у сўроқ этар қалбимни роса,

Эзгулик илмидан хўб беради дарс.
—«Меҳрингдан қалбларда ундими майса,
Бирор дил шишаси топмадими дарз?!»
Виждоним бир мезон, одил, ардоқли,
Ҳақиқат ишончин келгучи оқлаб.
Бир паллада юрак, бирида ақлим,
Улар қилмишларин турар салмоқлаб.
Йўқ!
Йўқ! У—посанги талабмас сира,
Тамал тош-ла ўлчар бардош-саботим.
Уша одил мезон палласи ичра:
Менинг гуноҳ-савоб—борлик Ҳаётим!..

1975

СЕН—ЙИГИРМА ҒШ

(Рафиқамға)

Кўк узра ой кезар, ойки—тўлин ой,
Нур атрига тўлган мисол кўк бағри.
Яшил қўшиқ бўлиб оқади шўх сой,
Бахмал йўргак ичра ётар Ер шари.
Оҳ, тебратар уни Баҳор—қаламқош,
Баҳор бу кун Сен-ла тенг—йигирма ёш!
Аршидан қулади бир ёруғ юлдуз,—
Нигоҳинг қалбимдан ўтгандай чизиб.
Нилуфар кўксидан кўз очди кундуз,
Тонг аталган укпар қанотин ёзиб.
Бу—сенсан-ку Ҳаёт аталган наққош,
Ҳаёт бу кун Сен-ла тенг—йигирма ёш!
Алла таралаяпти.. мурғаккина жон—
Келажак улғаяр алла меҳрида.
Қўшиқ янграяпти.. минг йиллик армон..
Гоҳ сурон туғилар оҳанг сеҳрида.
Алла мисол қўшиқ аслида тенгдош,
Қўшиқ бу кун Сен-ла тенг—йигирма ёш!
Туман ўйлар бу кун дилдан наридай,
Ишқнинг мангу яшил шеърин битгум мен.
Йўргак ичра ётган ул Ер шаридай—
Юрагимни суюб тебратмоқда Сен.
Ишқ жо бўлган қалбга шеърят йўлдош,
Шеър, севгимда мангу Сен—йигирма ёш!..

1975

РАССОМГА

Содда юзларга, қўй, бермагил пардоз,
Қалам қошларга, қўй, урмагил қалам.
Шундайин ҳам жаннат парисидан соз,
Фаришталарга дарс бергай бу санам.
Шундай ҳам бу кўзлар ўзи бир жаҳон,
Тикилиб сен унга, майли, тўймагил.
На бу кўзлар, унинг ўзи бир жаҳон,
Жаҳонни сен рангга бўяб қўймагил..
Нуқсон-чун ойнага бўлмас эътироз,
Ундан сабоқ олгил, майлига, сен ҳам.
Содда юзларга, қўй, бермагил пардоз,
Қалам қошларга ҳам урмагил қалам..

1970

У Н В О Н Л А Р

Қалбларни қалқитган, эй сен, эзгу ном,
Эй, толе кўкида чақнаган юлдуз!
Нурли нигоҳингдан нур эмар мудом,
Олис уфқларни кўзлаган ҳар кўз.
Сен кимлар-чун гўё шуҳрат Каъбаси,
Сажда қилишарлар сенга бир умр.
Сен кимлар имони, ким мартабаси,
Кимларнинг қалбида энг покиза нур...
Бир замон Табиат луфт этди Ерга,
Унинг қудратидан яралди Инсон.
Нур билан битилди шунда тақдирга,
«Инсон» деб аталган муқаддас унвон!
Шу унвон туфайли эзгудир Ҳаёт,
Бир бурда нондек у тотли ва лазиз.
Шу унвон туфайли буюк одамзод,
Юрак толасида кезар ўтли ҳис...
Инсон инсонликдан қолмади четда,
Ҳатто яратганнинг қаҳрига учраб.
Жаннатни тарк этди, ёнмади ўтда,
Фақат инсонлигин қололди оқлаб.
Улуғбек илмни афзал кўрган-ку,
Тахт қачон кишига қилибди карам?!
Юлдузларнинг измин қўлга олди у,
Энди юлдуз бўлиб порлар ўзи ҳам.
Инсон деб, инсонлар, жангда берган жон,

Шухрат келтирганлар унга мисли тоғ,
Ва лекин бегуноҳ, кимлар тўккан қон,
Инсон унвонига бўлиб қолган доғ.
Маъбад Дианага ёқилди олов,
Ҳануз қайлардадир бурқсар тутуни.
Ҳануз Линч олови ёнмоқда лов-лов,
Ҳануз ўчиролмас инсонлар уни.
Инсон Фарҳод бўлиб кесолди тоғни,
Ҳатто Сомон йўлга қўйди қадамлар.
Бироқ, унвонидан ҳануз у доғни,
Юволмай овора шўрлик одамлар..
Бордан-ку йўқ бўлмас, йўқдан асло бор,
Дунё қонунига йўқдир эътироз.
Бизнинг одамга ҳам қадимги думдор
Аждодларнинг қони қолгандир мерос:
Заковат нурдан тез учган асримда,
Қумурсқадай ташир ким кимлар донин.
Заковат нурдан тез учган асримда,
Илондай заҳарлар ким кимлар қонин..
Во ажаб, бу дунё хилқати ичра,
Мунча сирли нуру соя ўйини?!
Ким ўздан ўзгани менсимас сира,
Ким кун кўрар кимга эгиб бўйнини..
Инсон унвонини тумордай тақиб,
Кимлар изғир кўлда қилич яланғоч.
Истиқболнинг ёрқин уфқига боқиб,
Халқим қиличлардан ясайди омоҷ!
Унвонлар мағзида қанчалар мазмун,
Инсон ақлийнинг у буюк тортиғи!
У, гоҳо бир умрга ясалган якун,

У, гоҳо ақлнинг энг ўткир тиғи!
Қанча унвонлар бор ёруғ оламда,
Кошки, унвон бўлса инсонга безак.
Унвонлар юлдузин таққан одамда,
Одамийлик билан ёнсайди юрак!
Бир ғашлик руҳимда азоб тортдирар,
Бир маъюслик бўғар юрак тугёнин,
Э воҳ, одамлар бор унвон ортдирар,
Узлари йўқотиб Инсон унвонин...

1968—1969

Ж А Н Н А Т

Гул водий, гуллардан яралган гулшан,
Гулкор қўллардан сен—кўз очган кўклам.
Дерлар: «Ер қуёшдан узилиб тушган...»
Асли, парча чўғдай ёниқсан, ўлкам!

Чўғдай чиройингга боқурман хушқол,
Пардозинг-чун рангга йўқдир эҳтиёж.
Гулбаҳор—либосинг, бошда Қуёш тож,
Манглайингда порлар зиёи Иқбол.

Ҳуснингдан камалак олгай андоза,
Сен—тенгсиз хазина, олтин дарвозанг—
Халқинг қўлларидай очиқдир, фақат.

Юзни шувут этмас тарихинг асли,
Бугунинг қишда ҳам баҳор нафасли,
Сен—халқим яратган дунёвий жаннат!..

1974

* * *

Бир томчи ёш тўкилди хуморгина кўздан,
Гули Наргиз баргидан узилдими шабнам!?
Тун қўйни айрилдими ё битта юлдуздан,
Зарбидан чўчиб тушди кумуш чўққилар ҳам...

Балки бунга сабаб:

дард,

алам,

балки—қувонч.

Балки сабаб—тошда ҳам гул ундирган севги!
Бари бир, бу кўзда бор—аланга,

бор—ишонч,

Қалбида-чи—улуғвор ва буюк бир сезги!
Ҳаммасига гувоҳ—тўкилган қатра ёш...

1968

ЎЗ ҚАЛБИМГА

Тонглар ўз рухсорин қилсин томоша,
Кўзгу айлаб қалбим, майли, кўксинг оч.
Бағрингдан чақмоқдай чатнаган зиё,
Юлдузлар бошига, -майли, бўлсин тож.

Меҳрингдан беминнат тўшаб пойандоз,
Эзгуликлар пойин ўпгил ҳар маҳал.
Бир куй кўйла, куйки—булбулларга хос,
Ё ҳарир бўлиб ёр бўйнига ўрал!

Ҳаво боғлаб, қуёш баридан тутма,
Боқма кибр кўкидан юлдуздай кулиб.
Ва лекин қалбим, сен, қолиб ҳам кетма,
Оёқлар остида остона бўлиб!..

1974

Биз сохта ҳуснга мафтунмиз рости,
Ранг пардаси ичра қучиб, суямиз,
Олтиндан афзал-ку тишимиз асли,
Гоҳ унга тилладан ниқоб қўямиз.
Гоҳ юпатмоқ бўлиб инжиқ гўдакни,
Пуфак тутқазамиз—ранги бир олам.
Э воҳ, баъзан шундай рангдор пуфакни,
Тутқазиб қўямиз катталарга ҳам.
Дунёнинг ишлари асли-ку ажаб:
Дур садаф қўйинини этар маконлар.
Қизиқ, аслида-ку қилич қон талаб,
Бироқ, устга киймиш «кимхоб чопон»лар..
Қалбим садосига қулоқ тутдим жим,
Бир нидо руҳимга сингди илк марта.
Эҳ, қилич-ку қилич ва лек, дўстларим,
Виждон кўзига ҳеч тутмайлик парда!..

1970

ОҚҚУШ УЧАР...

(Манзара)

I

Кўкда оққуш учар, ёзганча қанот,
Зилол кенгликларга қўйганча бағрин.
Пар қулочи ёзиқ—гўё шу заҳот,
Қучоққа олмоқчи улкан Ер шарин...

II

Кўкда оққуш учар, чорлар нурли йўл,
Даҳлсиз фазонинг у эркин бекаси.
Э воҳ, ёдга тушди—оққуш қанот қўл,
Ул севгим уфқининг яккаш эркаси...

III

Кўкда оққуш учар—бир парча ёғду,
У—оппоқ орзуим, сўйган малагим.
Йўқ-йўқ, бошим узра учар энди у—
Чангалга олганча менинг юрагим...

1972

АРОСАТ

Яшил Евлена¹ бир увоққина зот,
Ваҳший тўлқинларда яшар бечора.
У на ўсимлик, на саналар жонзот,—
Аросатда—икки жаҳон овора.

Ҳаёт ҳукми шундай, жуда бешафқат,
Толе тарозуси шунақа, носоз.
Ҳа, юнгдор хилқатин ечиб табиат
Қачонлар инсонга кийдирган либос.

Саҳийлигин этган табиат кўз-кўз,
Инсонлар чин қалбни ундан олганлар.
Бироқ ҳаёт ичра топилар ҳануз,
Инсон қалби мутлақ етмай қолганлар..

Яшил Евлена-ку—мўъжиза ногоҳ,—
Табиат қудратин танти санъати.
Ҳайҳот, юрагимни дарз кеткизар гоҳ,
Аросатда қолган Инсон қисмати!..

1971

¹ Яшил Евлена—денгизларда яшовчи бир ҳужайрали содда жонивор. Бироқ унда ўсимликларгагина хос бўлган хлорафилл доначалари мавжуд. Олимлар уни «икки дунё орасида аросатда қолган жонивор» дейишади.

Е Л К А Б О З

(Баъзи «шогирд шоирлар» ўқимасин)

Этаги турмакли эди ҳали у
Ота елкасида кўрганда ўзни.
Илк бор шу елкадан бошланди орзу,
Ҳаётга ҳам шундан ташлади кўзни.
Ота елкасида қийқирди масрур,
Шунда «ҳавойи тахт» ҳам олди қуриб.
Ўрта мактабни-ку битирди мағрур,
Ота елкасида фоздайн туриб.
Елкадошлар борки, ВУЗ ҳам бўлди ҳал,
Гўёки «хамирдан суғургандай қил».
Елкама-елка у юрди галма-гал,
Ошно елкаларда ўтказди беш йил.
«Ўрганган кўнгил-ку—ўрганса қўймас»,
Талай елкаларни кўрди у чўтлаб.
Сўнг, қўйди шеърят мулкига ҳавас,
Отахон бир шоир елкасин кўзлаб,
Барига хасдайн илашди аввал,
Аста елкасига у олди чиқиб.
Устоз ижирганиб деди: «Таваккал,
Гўдак экан, кўнгли қолмасин чўкиб...»
Устоз—бўлди унга меҳрибон тиргак,
Ўргатди то шеърда не айтарини.
Шогирди-чи, бўлса ҳамки бенамак,
Мўл-мўл пиширди сўз ҳолвайтарини,
Редакция сари қилди қўнғироқ,

Шогирди шеърин чоп этарга устоз.
Тўплам-чун ҳам шўрлик югурди бироқ:
—«Гўдаккина кўнгли ўссин, деб, оз-моз...»
Устоз елкасидан тушмади қайтиб,
Этди ўзни куртак мисоли пайванд,
Мунаққид дўппослаб қолса ўхшатиб,
Устози юпатиб, тутди хўрозқанд:
—«Қўй, инжима, ҳали гўдаксан бўтам,
Илк тўплам-чун танқид—одатий тартиб...»
Шунданми, энг сўнгги—бешинчи тўплам
Шеърларидан турди сут ҳиди анқиб...
Бардош билан устоз қилди кўп меҳнат,
Шеърда улғаяр деб, эртами ё кеч.
Ҳаттоки ўғит-ла ёзди «Очиқ хат»,
Болаликни лек у тарк этмади ҳеч...
Одамлар-чи, бағри дунё одамлар!
Тишни тишга қўйиб, кутишдилар хўб,
Одамлар-чи, меҳри дарё одамлар!
Унглонар деб шеъри, кўз тутдилар кўп.
Бугун-чи, асабни тап-таранг тортиб,
Чек қўйишиб улар сўнгсиз сабрга,
Елкабоз китобин елкага ортиб,
Маъюс элтишдилар сокин қабрга.
Устоз-чи, қалбини эзғилаб қайғу,
Видолашар мозор устида унсиз:
—Эҳ, шеър бўстониға гўдак келдингу
Этаги турмақли кетдинг-а, эсиз...»

1972

БУ КЎЗЛАР ШУНАҚА...

Булут қанотидан тўзғиб оппоқ пар,
Қиприкларинг узра қўнди беозор.
Олмасмидим уни эрк берсайдинг гар,
Авайлаб кипригим билан эй дилдор.
Ботинмайди юрак. Ёндим. Не чора...
Қиприлдаги қорга рашкимми келиб.
Билмам...не сир... Шу чоқ...

У қор бечора,
Оппоқ тани ёшга айланди эриб.
Қоп-қора кипригинг учида туриб,
Суқланиб у томчи кўзингга боқди.
Қуёш олов пуркди бу ҳолни кўриб,
Масти беҳуш бўлиб ерга улоқди...
Бу кўзлар шунақа, жуда беаёв,
Нигоҳи эритар дилни беомон.
Менинг юрагим ҳам у тенгсиз олов,
Қаршисида титрар бир симобсимон.
Хаёл шу томчидай тирқираб кетди,
Юрак ҳам сесканди бир таниш ғамдан.
Томчи! Айт, қалбингни не чил-чил этди?..
О, куним бошингга тушди чамамда...

1967

* * *

Ойдин.
Ойдан қуйилар
Унсиз, оқ қўшиқлар мўл.
Тўлин ой ёғдусида
Чўмилади Олтинкўл.
Майсалар узра қониб
Нур симиради шабнам.
Шу нурга тўйган қатра
Бўлиб кўринар олам
Шарқираб оқмоқда нур,
Йўқ, у эмас сой суви!
Ой сендан нур олмоқда,
Боқ, эй, Сурхон сулуви!
Боқ, ана Олтинкўлда
Товланар олтин балиқ.
Кел, қўлни бер, жонгинам,
Кўлга ташлайлик қайиқ.
Кел, нур ичра юзайлик,
Соз—тўлқинларда кезмак.
Қара, тун бизга тутар,
Юлдузлардан оқ чечак.
Чўкарман деб чўчима
Ҳай, қошлари қийиғим.
Севги мулкининг тахти—
Юрагимдан қайиғим.

Дерларки: кема қилиб
Инсонларнинг пок қалбин,
Унда бир қиз сингари
Сузиб юрармиш Замин...
Кел, кўл ичра юзайлик
Ҳай, қошлари қийиғим.
Севги мулкининг тахти
Юрагимдан қайиғим...

1976

ҚАЛБИМ МЕНИНГ...

Қалбим менинг бамисли дарё,
Сувдай оқар меҳрим лимиллаб.
Қалқиб оққан олмадай гўё,
Қуёш боқар ундан ловиллаб.
Тўлқинида нурли жилвалар,
Солланади сийналар каби.
Сувин қўшар минг-минг жилғалар—
Юксак тоғлар—Инсонлар қалби.
Меҳрим менинг дарёдек оқар,
Баҳра олсин ташналар қониб.
Тубида-ку гавҳарлар ётар,
Юрагимдай бетутун ёниб...
Булар бари сизга, Одамлар,
Гавҳар тўла меҳрим дарёси!
Булар бари сизга, Одамлар,
Дарё қадар кенг қалб дунёси!
Сайр этинг, эй сиз, аҳли ишқ—
Аҳд-вафода олий, муътабар!
Дил авжида бор эзгу қўшиқ,
Мавжларида бор бир шоҳ асар..
Қалб денгиздай чайқалар чунон,
Гар беишқлар келса қошига.
Пўртанаси—бир дўпписимон
Кўкни кийиб олар бошига.
Қўйгил, эй сен, қалбим бўйлама,

Олий ишқдан айтма афсона!
Қалбим сокин дарё ўйлама,
Кет, эй беишқ!

Эй сен, бегона!!

Меҳрим менинг дарёдек оқар,
Баҳра олсин ташналар қониб.
Туби тўла гавҳарлар ётар—
Юрагимдай бетутун ёниб...

1971

(А. О.)

Қуй, эй шоир дўстим, қуй, шеърий шаробдан,
 То бу қақраган лаблар қониб симирсин.
 Майдалаб-майдалаб қуй, майи ноёбдан,
 Шеъру шароб шайдоси—юрак шимисин.
 Букур оққуш булутлар тўзғитаркан пар,
 Шеър майин қуй, эрисин тўнган юраклар.
 Бир кун келиб қордан-ку қолмагай асар,
 Букур не хаёлларга чўмган юраклар.
 Қуй, эй шоир дўстим, қуй, ичайин такрор,
 Ут нафасинг изғирин захрини кессин.
 Кўзларимда ўт ёқсин у майи ашъор,
 Юрак ҳам бир зумгина ўзлигин сезсин...
 О, дўстим, шеърингми бу: оташ тўла май,
 Аччиқ тубсиз аламми, ё ишқ ғамзаси?!
 Қултум жон сувими бу, ё садои най,
 Ё эзгулик ёр—ўша қалбинг хандаси..

Ана, тун ҳам эриди шеърнинг тафтида,
 Ут нафасингга тун ҳам беролмади тоб.
 Олтин жомин кўтарди тонг ҳам кафтида,
 Уфққа эниб кетди сен сепган шароб!..

1969

* * *

Сен тунни шундайин куйлагил, майли,
Мазмунидан унинг оқ тонглар отсин.
Сен тонгни ҳам шундай куйлагил, майли,
Қорачиғдай унда тун чўкиб ётсин.

Тун қўйнига тонгдан элчи бўлиб бор,
Бамисли, тонгги шеър—ёниқ туйғулар.
Тонгга ишқли тундан қўшиқ айт бир бор,
Туну тонгдан асли, Қуёш туғилар...

1973

ДУНЁНИНГ ИШЛАРИ

Дунёнинг ишларига лол қоламан бир дам,
Қаранг, не хил, не тусда яралибди Ҳаёт!
Қай бири қуш, қумурсқа, қай биридир Одам,
Ваҳший аталур э воҳ, қайсидир бир жонзот!..

Қаранг, қай бирин ризқи қайларгадир сочиқ,
Юракка тугун ташлар Ҳаёт фалсафаси:
Бирига ювинди-ю, бирига қон озиқ,
Бирига нон, бирига бас—гулнинг бўсаси!..

1970

* * *

Китобларда Утмиш сокин олмоқда нафас,
Китоблар—Мангуликнинг пок, собит йўргаги.
Тингланг, оқ варақлар ичра янграр унсиз сас,
Утган-кетганларнинг уриб турган юраги!

Уқисанг, бас, жонланади минг йиллик Ҳаёт,
Тарих басти юз кўрсатар мисли кўзгуда.
Китоблар—устодларга ҳам аслида устод,
Саҳифаларда Келажак ухлар осуда...

1977

Қ Ұ З Г У

«Қадимги аёллар тиниқ сувдан, олмос қиличдан кўзгу ўрнида фойдаланганлар».

(Бир археолог сўзидан)

Сув. Тиниқки, оҳ, рангин қўйган унутиб,
Сув. Демак, бу—тўфондай соҳиби қудрат!
Аёл ҳуснин кўргач сув...

Йўқ, бу—кўзгумас,

Еввош тортган тўфон бу!

Лол қотган ҳайрат!..

Ев қонин шафақларга ичиргач Йигит,
Энг сулув қизга этмиш қиличин тортиқ.
Қиз ҳуснин кўргач қилич...

Йўқ, бу—кўзгумас,

Қарахт қотган олмос бу!

Қарахт қотган тиг!..

Шундан, шаклга кирган бу тиниқ тахайюл
Бағрида аёл басти, бастки—қиёмат.
Акс ҳуснига қул бўлиб қолдимиз аёл,
Демакки, кўзгу қилиб қўйган хиёнат!
Ҳиссиз кўзгу-да...

Тикиб очофат кўзин,

Ҳатто ўз хиёнатин ютворар ичга.

Хиёнатни сезсаку, айланарди боз:

Тўфонга...

Мард қўлида олмос қиличга!..

1978

М И Р О Б

(Ҳақиқий мироблар, Сиз бундан мустасно)

Сув лойқаланди деса бошидан,
Қалб тугён кўтариб, маъюс чайқалар.
Ахир, хабар топмиш ким дур-тошидан,
Дарё кўзгусидан оқса лойқалар!?

Йўқ, дарёлар шаффоф оқсинлар кушод,
Ҳушёр тур, эй мироб, сувнинг қошида!
Дарё кўзгусида юз очсин Ҳаёт,
Лойқалатма, мироб, сувни бошидан!..

1971

* * *

Атлас тўқишяпти бир тўп бокира,
Кўз нуридан—ўриш, меҳридан—арқоқ.
Атласки, мисоли, ўчмас хотира—
Камалак рангидан нур ичган шундоқ.

Мен ҳам бир тўқувчи эрурман, ўртоқ,
Армон-орзум шу касб мазмунига жо.
Қувончларим—ўриш, ғамларим—арқоқ,
Тўқияпман «Ҳаёт» аталган мато!..

1977

ОДАМЛАР ВА ДАРАХТЛАР

(Ҳазил диалог)

—Биз—Одамлар, чиндан дарахтларсимон—
Кўк сари паст-баланд бўй чўзамиз шод.
Бироқ, ул дарахтлар мисол дунёга
Фақат кесилиш-чун келмас одамзод!..

—Биз—Дарахтлар, чиндан одамларсимон—
Бўронлардан топдик ҳаловат, бахтлар.
Лек, одамлардек, бир-бирин пойига
Болта урмас асло бизнинг Дарахтлар!..

1978

* * *

—Тағин эрта гуллабсан, бодомгина, ҳай,
Бултурги аччиқ қисмат эсдан чиқди ё?
Ҳали қасдингда қор, дўл—муштарин туггай,
Сени-чи, бир тутам нур этмиш маҳлиё!?

—Эрта гуллаш бизларга азалдан қолган,
Қуёшга содиқмиз, биз чин эътиқодли.
Қўрқма, қору дўлларни енгиб ўтолган
Гулларнинг мағзи бўлар тўқ ҳамда тотли!..

1977

* * *

Гул агар сояда бемеҳр қолса,
Қирмизи юзига қўнар заъфарон.
Ер юзига булут гар соя солса,
Қалдироқ қиличи чақнаши аён.

Соя тушса; гоҳ Ой, гоҳ Қуёш «куяр»,
Булардан ўзгасин сўйлаб нетаман.
Инсон соясида Инсон қолса гар,
Тутилган қуёшдай куйиб кетаман...

1972

САДАФ СОЗ

(Саида Зуннунова хотирасига)

Бир садаф соз черткиляпти музаффар Ҳаёт.
Куйга ўзи эриб сингган. Бу—Ҳаёт садоси!
Куй сеҳрига Олам гўдакдай чўмиляпти шод,
Ҳар торда пинҳон бир булбулнинг минг бир навоси.

Авж пардага чиқяпти булбул, авжда садаф соз,
Ваҳ, авж паллада узилди тор... куй тутди мотам...
Куй-ку создан созга, булбулдан булбулга мерос,
Наҳот, бу садаф соз сен эдинг, о, юртдош опам!?

21.3.1977

ДУЗАХДАГИ «ШАЙТОН»

(Памфлет-баллада)

Бир туш кўрдим ғаройиб:
Эмиш

нариги дунё...

Тонг отиб келарди оппоқ.

Йўқ, тонг эмас,

Тонгни етаклаб

Оқ соч Она келарди шу асно.

Сочларига тонг уланиб,

Шўълаларга ўраниб

Келарди Мунис Она.

Йўлларига камалак пояндоз

Эзгуликлар бўлиб парвона

Онани этарди эъзоз.

Она келяпти фаришта мисол,

Ейиқ эди соч,

Ейиқ эди хаёл.

Уруш кемтик қилиб кетган бахтидан

Лиму палласидек

нимта кўнгли

Келмоқда пинҳона бўзлаб.

Балки келмоқда у

Ҳаёти бир ёқут пиёласимон

Урушнинг машъум қўлларидан

тушиб синган—

Жуфти ҳалолин излаб!?

Оҳиста келяпти Она...

Қалбда юки зил.

Қадамлари зил.

Ортда қолар қанча йўл,
қанча манзил.

Ана!..

Ён томонда кўринди, ана:—

«Дўзах» аталган даҳшат!

Унда вужудига ўт чирмашиб,

Ёниб ётар бир кимса.

Ёнаётган жонин ҳовучлаб

Минг азобда тўлганиб

ана, у нусха,

Тангридан сўраяпти шафқат!..

Онамасми...

қалбига тушиб титроқ,

Дўзах ичра ёнаётган кимсани

айлади сўроқ.

Она:—Кимсан, эй, осий-гуноҳкор?

Кимса:—Йўлингдан қолма. Гарчи азобдаман

оддий инсон-ла

сўзлашишга қилгум ор.

Она:—Мен—Онаман. Ҳатто тангри ҳам

бежавоб қолдирмас саволим.

Кимсан, жавоб бер?

Кимса:—Йўқса, эшит! Менман ўша

олий насаб—

Гитлер аталган фюрер!

Она:—Бу қандай тўқнашув!

Наҳот, сен...

Ё, алҳазар!..

Гитлер:—Нега таажжуб!?

Бундан минг бор даҳшатли эди-ку
мен кашф этган «дўзах»лар.

Она:—О, иблис, тўғри айтдинг.

Бироқ, айт:

ўт билан ўйнашдинг нечун?

Гитлер:—Бу—менга, буюк жаҳонгирлардан мерос.

Оқсуяк немис насабин

поклиги йўлида, рост

ўт қўймоқчи эдим оламга бутун...

Она:—Она сут эмганмисан, э олчоқ?

Гитлер:—Эмганман.

Сиёсатда—шайтон сутини, бироқ...

Она:—Аллани,

Борлиқни чақалоқдай меҳр йўргагига

ҳимраб олгувчи

Аллани тинглаганмисан ҳеч?

Гитлер:—Алланг нимаси!?

Етимлар фарёдини

тингламоқ истардим эрта-кеч...

Она:—Сенда ҳам одамий Севги борми?

У бодадан тотганмисан инсон бўлиб?

Гитлер:—Севги!? Бор!

Ташналик-ла севдим инсон қонин.

Ўтмиш қонхўрлари каби

қон ичишни севардим

калла суягига қуйиб...

Она:—Ер—Она эди-ку,

сен кўксин этдинг чок-чок,

Нечун офатлардан уни
асрамадинг бир фарзандга хос?
Гитлер:—Заминни кўз соққасидай асрамоқчи эдим.
фақат...
кўз ёшлар ичра чўктириб, холос...
Она:—Устозинг бўлганми бирор тоза виждон?
Гитлер:—Бўлган. Улар
Тарих юзини қон билан ювган фотиҳлар.
Бироқ, мен, устоздан ўтган шогирдман.
Она:—Танлаганмисан бирор оддий касб?
Гитлер:—Босқинчилик,
жаллодлик,
қирғин
менга этган насиб!..
Она:—Ҳеч бир одил таянч борми сенда?
Гитлер:—Бор. Фақат, Қурол!
Она:—Эътиқодинг не?
Гитлер:—Олий Ирқ.
Она:—Тангринг?
Гитлер:—Уруш.
Она:—Кўра олмайдиган нарсанг?
Гитлер:—Эрк.
Коммуна.
Коммунист юраги.
Она:—Нима қўрқитар сени?
Гитлер:—Фақат Ҳақиқат!..
Она:—Ҳаётдан супрулганингни
бу кун олурсан тан?
Гитлер:—Мен бир қабоҳат дарахти эдим.
Қуладиму

Лекин ҳали яшаяжак илдиэларим бор.

Она:—Имон борми сенда?

Гитлер:—Қўйсанг-чи.

Дўзахда куярмидим унда.

Она:—Иблис!

Қилмишларингга яраша топибсан жазо.

Минг лаънат сенга!

Туф!..

...Танига чирмашган ўт-ла олишиб,
инграб,

Она ортидан дарғазаб қолди у.

Наздимда, бундай иблисни ҳеч кўрмаган дўзах

Минг хаёлга чулғаниб ёнар.

Балки ундан ҳазар қилибми

Орланиб-орланиб,

тўлғаниб-тўлғаниб ёнар...

* * *

Она-чи, Она! Дадил қадам ташлаб,

Ватан фидойиларин излаб

Йўл олди қутлуғ бир даргоҳ томон...

Бу мушфиқ,

Бу мунис

Вафоси маҳшарда ҳам сипмас,

Иродаси тоғ,

Икки жаҳонда ҳам тиним билмас жон—

Бу—Сиз эдингиз,

Сиз эдингиз, ОНАЖОН!..

1975

МУНДАРИЖА

Тулпорим	3
Йигирма ёшлилар	4
Она ва ўғлон	7
Суворий	9
Қишлоқ тонги	12
Қуёш ва қизчам	14
«Зижи Кўрагоний»	16
Олтин гул (<i>О. Шероздан</i>)	17
Қанот	18
Тоғлар	20
Ватанга қайтиш	21
Эй, менинг жарроҳ дўстгинам	22
Буғдой доналари	25
Хирмон	26
Кўл ва ирмоқ	27
Чексизлик	28
Шам	31
Саҳнада	32
Ҳаёт	35
Тақлид ва зако	36
Сўз	39
Кураш	40
Мезон	42
Сен—йигирма ёш	44
Рассомга	45

Унвонлар	46
Жаннат	49
«Бир томчи ёш...»	50
Ўз қалбимга	51
Оққуш учар	53
Аросат	54
Елкабоз	55
Бу кўзлар	57
«Ойдин...»	58
Қалбим менинг	60
«Қуй, эй шоир дўстим»	62
«Сен тунни...»	63
Дунёнинг ишлари	64
«Китобларда ўтмиш...»	65
Кўзгу	66
Мироб	67
«Атлас тўқишяпти...»	68
Одамлар ва дарахтлар	69
«Тағин эрта гуллабсан...»	70
«Гул агар сояда...»	71
Садаф соз	72
Дўзахдаги шайтон (<i>Памфлет-баллада</i>)	73

На узбекском языке
МИНХОЖИДДИН ХАЙДАР
НЕУГАСИМАЯ БУРЯ

Стихи

Редактор *Мирализ Аъзам*
Рассом *А. Карпунин*
Расмлар редактори *А. Бобров*
Техн. редактор *М. Исмоилова*
Корректор *М. Холматова*

ИБ № 621

Босмахонага берилди 19. 01. 79. Босишга рухсат этилди 23. 05. 79.
Формати 60x90 1/32. Босма л. 2,5. Шартли босма л. 2,5 Нашр.
л. 2,184. Тиражи 5000. Р. 01339. Рафур Фулом номидаги Ада-
биёт ва санъат нашриёти. Тошкент, Навоий кучаси, 30.
Шартнома № 252—78.

Ўзбекистон ССР Нашриётлар, полиграфия ва китоб савдоси
ишлари Давлат Комитетининг Бекобод шаҳар босмахонасида
1-қоғозга босилди. Бекобод, 1979 йил. Заказ № 185. Баҳоси 10 т.